

אך לא תאכל בתרומה בשביל בנה מכהן שעדיין קיים, כי הבן מן הלוי פוסלה.

ואם מת אף בנה מלוי — תאכל בתרומה מכח בנה שיש לה מכהן.

ואם מת אף בנה מכהן — לא תאכל לא בתרומה ולא במעשר, כי הרי בת ישראל היא.

ב. בת כהן שניסת לישראל — לא תאכל א-19 בתרומה, כי נישואיה לזר, פוסלין אותה מלאכול בתרומת בית אביה.

ואף אם מת בעלה הישראל, ויש לה הימנו בן — לא תאכל בתרומה, כי הבן שיש לה מישראל, פוסלה מתרומת בית אביה.

חזרה, וניסת ללוי — תאכל במעשר משום בעלה. ואין הבן שיש לה מן הישראל, שנשאה תחילה, פוסלה מן המעשר.

אך בתרומת בית אביה אינה אוכלת, בגלל הבן שיש לה מישראל, ועוד נוסף לה פסול משום נישואיה ללוי.

ואף אם מת הלוי, ויש לה הימנו בן — תאכל במעשר בשביל בנה מלוי.

ואם חזרה וניסת ללוי [שהוא נחשב כזר לגבי תרומה], ובנה מן הכהן עדיין קיים — הרי זו תאכל רק במעשר, בשביל בעלה.

אבל בתרומה, לא תאכל. כי מאחר שניסת לזר, חזרה ונעשית זרה, ואינה אוכלת בשביל בנה מכהן.

ואף אם מת בעלה הלוי ויש לה הימנו בן — תאכל במעשר בשביל בנה מלוי. (9) (10)

ואם חזרה, זו שיש לה בן מן הכהן ובן מן הלוי, וניסת לישראל — לא תאכל לא בתרומה ולא במעשר.

כי נישואיה לזר, פוסלין אותה מן התרומה ומן המעשר שיש לה לאכול בשביל בניה.

ואם מת בעלה הזר ויש לה הימנו בן — לא תאכל לא בתרומה ולא במעשר גם אחר מיתתו.

כי הבן שיש לה מישראל פוסלה מלאכול בתרומה בשביל בנה שיש לה מכהן, ופוסלה מלאכול במעשר בשביל בנה שיש לה מהלוי.

ואם אחר כך מת בנה מישראל, ובנה מן הלוי עדיין קיים — תאכל במעשר בשביל בנה מלוי.

9. אבל בתרומה, לא תאכל בשביל בנה שיש לה מכהן, כי בנה מן הלוי הרי הוא פוסלה מלאכול בתרומה בשביל בנה מכהן.

ולכן, כמו בת כהן שיש זרע מישראל, שאיננה חוזרת לאכול בתרומת בית אביה, כך גם בת ישראל האוכלת בשביל בנה כהן, ומת, שחוזרת ואוכלת בשביל בנה.

10. ביאר רש"י: שהרי יש לה זרע מן הזר [הלוי]. וכתוב "ובת כהן כי תהיה אלמנה וגרושה, וזרע אין לה, ושבה אל בית אביה".

ואף על גב שהפסוק הזה בכת כהן כתיב, לאכול בתרומה בשביל בנה מהכהן.

אך בתרומת בית אביה אינה אוכלת, בגלל הבן שיש לה מישראל, וכך משום הבן שיש לה מן הלוי.

חזרה וניסת לכהן, כאשר יש לה בנים מן הישראל ומן הלוי — **תאכל בתרומה**.⁽¹⁾

זאת, על אף שקודם נישואיה לכהן, היו לה שני בנים מאנשים שהם "זרים" בתרומה, ועדיין הבנים קיימים.

ואף אם **מת בעלה הכהן, ויש לה הימנו בן — תאכל בתרומה** מכח הבן הזה, ואף

שתחילה היו לה שני בנים מן הלוי ומן הישראל, ועדיין קיימים הם.

מת בנה של זו מן הכהן, שהיה מאכילה עד עתה בתרומה — **לא תאכל בתרומה**, שהרי מת מי שהאכילה.

ואף בתרומת בית אביה לא תאכל, שהרי יש לה בן מלוי ובן מישראל, הפוסלים אותה.

אבל במעשר, תאכל בשביל בנה הקיים מן הלוי, ואין הבן שהיה לה תחילה מן הישראל פוסל אותה.⁽²⁾

1. וכן שנינו לגבי מעשר: ניסת ללוי תאכל במעשר, אף שיש לה בן מן הישראל.

וכתב הרדב"ז [תרומות ו יט]: מחלוקה זו אנו למדים שאף על פי שהיא בת ישראל ויש לה זרע מישראל, הוא אינו מעכב אותה מלאכול בתרומה, שהיות ונשאת לכהן היא קנין כספו של הכהן. וראה בהערה הבאה.

2. מתבאר במשנתנו:

בת ישראל הנישאת תחילה לכהן, ויש לה הימנו בן, ונישאת אחר כך לזר ויש לה הימנו בן — הרי הבן מן הזר פוסלה מלאכול בשביל בנה מכהן, כמבואר בחלק הראשון של משנתנו.

אבל **בת כהן** שנישאת תחילה לישראל, ויש לה הימנו בן, ונישאת אחר כך לכהן, ומת, ויש לה בן גם מהכהן — אין הבן הישראל שהיה לה תחילה מן הישראל [ה"זר" בתרומה], פוסלה מלאכול בשביל בנה מכהן, כמבואר בחלק השני של משנתנו.

וכן לגבי מעשר, אם נישאת תחילה ללוי ויש לה הימנו בן, ונישאת אחר כך לזר, ויש לה הימנו בן, הרי הבן מן הזר פוסלה מלאכול מעשר בשביל בנה מלוי, כמבואר בחלק הראשון של משנתנו.

אבל אם נישאת תחילה לישראל ויש לה הימנו בן, וניסת אחר כך ללוי ומת, ויש לה הימנו בן — אין הבן שהיה לה תחילה מן הזר פוסלה מלאכול בשביל בנה מלוי, כמבואר בחלק השני של משנתנו.

ולשון הרמב"ם [תרומות ו יט]: בת ישראל [שינה מלשון משנתנו המדברת בבת כהן, ראה ערוך לזר כאן] שנשאת לישראל תחילה, ויש לה ממנו בן, וחזרה ונשאת לכהן — אוכלת בתרומה.

מת, ולה ממנו בן, אוכלת מפני בנה האחרון, שהרי הוא מאכילה כמו שהאכילה אביו.

והרדב"ז, הנזכר בהערה הקודמת, כתב: כיון שנשאת לכהן, היא קנין כספו של כהן. ואפילו מת הכהן ויש לה זרע ממנו, הרי אוכלת בשביל זרע הכהן. דסלקא דעתך אמינא, העמד את הזרע מישראל מול הזרע מהכהן, ולא תאכל. קא משמע לך, שהבן עומד במקום אביו, ואוכלת.

ובים של שלמה כתב בטעם הדבר: ובנה הראשון אינו פוסל לה כמו ברישא, משום דחשבינן לה כאילו עדיין היא ברשות הכהן, שהרי הבן עומד במקום האב, כן ראיתי בדברי הרמב"ם [וראה הערה לעיל בחלק הראשון של משנתנו, בהבנת דברי רש"י שם].

ואם מת בנה גם מלוי — לא תאכל במעשר, שהרי מת מי שהאכילה.⁽³⁾

אך עדיין בתרומת בית אביה לא תאכל, שהרי עדיין קיים הבן מן הישראל, ופוסלה.

אבל אם מת גם בנה מישראל — הרי זו חוזרת לבית אביה, לאכול בתרומתו.

ועל זו נאמר "ושבה אל בית אביה כנעוריה. מלחם אביה תאכל".

גמרא:

שנינו במשנה: בת ישראל שניסת לכהן. מת, ולה הימנו בן, תאכל בתרומה. ניסת ללוי, מת, ולה הימנו בן. מת בנה מלוי — תאכל בתרומה.

והוינן בה: זה ששנינו במשנה, בת ישראל שיש לה בן מן הכהן, והאכילה בתרומה, ואחר כך ניסת ללוי שהוא "זר" בתרומה, ונפסלה מן התרומה, ואחר כך מת בעלה הלוי שהוא "זר" בתרומה, ששנינו במשנתנו דהדרא אכלה, שהיא חוזרת לאכול בתרומה

משום בנה הכהן — מנלן? ⁽⁴⁾

אמר רבי אבא אמר רב: למדנו זאת מאות וי"ו מותרת. שיכול היה הכתוב לומר "בת", אך הוסיף הכתוב אות וי"ו, ואמר "ובת", כדי ללמדנו מהיתור את ההלכה הזאת.

שנאמר "ובת כהן כי תהיה אלמנה וגרושה, וזרע אין לה — ושבה אל בית אביה".

ויכול היה לומר "בת כהן כי תהיה אלמנה".

והוספת האות וי"ו, באה לרבות את האשה האוכלת בשביל בנה, שהיא שבה לאכול בתרומה, כשמת הזר שניסת לו, אשר פסלה מן התרומה.

ותמהינן: כמאן היא משנתנו? האם רצונך לומר שמשנתנו היא כרבי עקיבא, דדריש ווי [הדורש את יתור האות וי"ו], ולא כחכמים, שאינם דורשים את יתור האות וי"ו? ⁽⁵⁾

ומשנינן: אפילו תימא, אפשר לומר שמשנתנו — רבנן היא. ⁽⁶⁾

ללוי, שפסלוה מן התרומה, מנין שהיא חוזרת אחר מיתתו לאכול, כשכל כחה באכילת תרומה הוא מכת הבן שיש לה מכהן.

5. בסנהדרין נא ב: אמר לו רבי עקיבא: ישמעאל אחי! "בת ובת" ["ובת כהן כי תחל לזנות את אביה היא מחללת באש תשרף"] אני דורש.

6. בתוספות לעיל סח ב ד"ה כמאן, תמהו: מיהם רבנן החולקים על רבי עקיבא, וראה מה שביארו שם.

וראה עוד באוסף חידו"ת להגר"א קוטלר "בענין יבם פוסל ולא מאכיל".

ובערוך לנר צידד לומר, שהחילוק בין הרישא לסיפא הוא משום שהרישא מדברת בבית ישראל, והסיפא בבית כהן. וביאור דבריו, שאף לענין מעשר מועיל מה שהיא בת כהן, כיון שכהן אינו זר לגבי מעשר.

3. ברש"י כתב: דפסיל לה לוי. וכתב ב"י שרש יעקב" שצריך לומר "בנה מלוי".

4. ברש"י מבואר, ששאלת הגמרא אינה משום הבן שיש לה מן הלוי ופסלה, אלא על הנישואין

ואין הלימוד מהאות וי"ו המיותרת, אלא כולא, כל המילה "ובת" — קרא יתירא הוא. ומיתור המילה כולה אנו למדים זאת.

שהרי בפסוק הקודם כתוב "ובת כהן כי תהיה לאיש זר, היא בתרומת הקדשים לא תאכל".

והיה לו לכתוב לומר בהמשך "וכי תהיה אלמנה", ולא היה צריך לומר "ובת כהן כי תהיה אלמנה", כי מאליו הוא מובן שהכתוב מדבר בבת כהן, היות שבבת כהן הכתוב מדבר לפני כן.

תנו רבנן: בת כהן שנישאת לישראל, כשהיא חוזרת לאכול בתרומה אחר מיתת בעלה —

הרי זו חוזרת לאכילת תרומה שהיתה אוכלת בבית אביה.

ואולם, אינה חוזרת לאכילת בשר חזה ושוק, שהם חלק הכהנים מקרבנות השלמים, שהיתה אוכלת בבית אביה, וכמו שאמר הכתוב "ואת חזה התנופה ואת שוק התרומה — תאכלו אתה, ובניך, ובנותיך אתך".

וטעמו של דבר, היות והיא נפסלה מלאכול בהם משעה שנישאת לישראל. אבל אם יש לה ולד מכהן, הרי היא חוזרת ואוכלת בחזה ובשוק, מכוחו של בנה הכהן.

ומביאה עתה הגמרא את דבריהם של חמשה אמוראים, הלומדים בחמשה לימודים שונים מדברי הכתוב, את המקור לכך שאין בת כהן חוזרת לאכילת חזה ושוק, אלא רק לאכילת תרומה.

הלימוד הראשון:

אמר רב חסדא אמר רבינא בר שילא: מאי קרא? מנין לנו מהכתוב, שאינה שבה לבית אביה אפילו לחזה ושוק, אלא רק לתרומה? (7)

שנאמר "ובת כהן כי תהיה לאיש זר — היא בתרומת הקדשים לא תאכל". והיה לו לכתוב לומר "היא בקדשים לא תאכל", ומעצמנו היינו יודעים שהכוונה היא לתרומה, היות ובתרומה הכתוב מדבר.

אלא, באה תוספת המילה "תרומת" — ללמדך:

במורם מן הקדשים, בחזה ובשוק, ה"מורמים" מן השלמים — לא תאכל לעולם.

שעיקר הכתוב "ובת כהן כי תהיה לאיש זר היא בתרומת הקדשים לא תאכל" בא לומר שאשה הנבעלת לפסול לה, הרי היא פסולה מן התרומה.

ואולם, אילו בא הכתוב ללמדנו רק דבר זה, הוא היה אומר "היא בקדשים לא תאכל".

והיות והוסיף הכתוב ואמר "היא בתרומת הקדשים לא תאכל", יש לנו ללמוד מכאן, שיש אשה אחרת שכן אוכלת בקדשים [תרומה] אך אינה אוכלת ב"תרומת" הקדשים.

ואיזו היא? זו בת כהן, שנישאת לישראל, ומת בעלה, שהיא שבה לאכול ב"קדשים" עצמם, דהיינו בתרומה.

7. ראה בהערה לקמן על דברי הגמרא: "מלחם" ולא כל לחם.

וללמד, שאם היא היתה נערה, שאביה מפר נדריה, היא אינה חוזרת אליו אחר שיצאה מרשותו על ידי נישואיה לבעלה, ואינה דומה לאכילת תרומה, שבזה היא כן שבה אליו.

וכך דרשינן: "מלחם אביה תאכל", ולא כל לחם אביה — שאין האב יכול להתיר את בתו לאכול בלחמו אם נדרה ממנו, כי משעה שהיא נישאת, היא יצאה מרשותו, ושוב אינו יכול להפר נדריה.⁽⁹⁾

אמר תירץ רבא: אין אנו צריכים לפסוק מיוחד כדי ללמד שאינה חוזרת להפרת נדרים, היות שכבר פסקה תנא דבי רבי ישמעאל, מן הסברא ובלי פסוק, שנערה היוצאת מרשות אביה בנשואיה לבעלה, שוב אינה שבה לבית אביה להפרת נדרים.

דתנא דבי רבי ישמעאל: כתיב בפרשת הפרת נדרים, אחר שביאר הכתוב את דין הפרת הנדרים על ידי אביה, ואת דין הפרת נדרים על ידי בעלה:

"ונדר אלמנה וגרושה [שכבר אינה ברשות האב משנישאת, ואינה ברשות הבעל משהתגרשה] — כל אשר אסרה על נפשה, יקום עליה" —

מה תלמוד לומר?

אך אינה שבה לאכול ב"תרומת" הקדשים, בחזה ושוק המורמים מהקדשים. היות ומאכילת חזה ושוק — היא נפסלה לעולם.

הלימוד השני:

רב נחמן אמר בשם **רבה בר אבוא**, כך הוא הטעם שאינה חוזרת לחזה ושוק:

כיון שאמר הכתוב "ובת כהן כי תהיה אלמנה וגרושה, ושבה אל בית אביה כנעוריה. מלחם אביה תאכל", ולא אמר הכתוב "לחם אביה תאכל", מלמד הכתוב:

רק "מלחם", ממקצת לחם אביה תאכל, ולא כל לחם אביה תאכל —

פרט לחזה ושוק, שאינה שבה לאכול בו, לעולם.⁽⁸⁾

מתקיף לה רמי בר חמא לדברי רב נחמן משמו של רבה בר אבוא: מנין לך שבא הכתוב הזה לומר שאינה חוזרת לאכילת חזה ושוק?

ואולי, **אימא**, אמור כך: לא בא הכתוב "מלחם אביה תאכל" למעט בת כהן מאכילת חזה ושוק, אלא בא הכתוב לומר: **פרט לענין הפרת נדרים על ידי האב** —

8. נאמר "ושבה אל בית אביה, כנעוריה". וכמו כן בהפרת נדרים גם נאמר "בנעוריה בית אביה" — היה מקום לומר, ש"שבה אל בית אביה כנעוריה" בא לענין הפרת נדרים. והוצרך הכתוב להמשיך ולומר "מלחם אביה תאכל", לומר שלענין זה לבד היא שבה אל בית אביה, ולא לענין הפרת נדרים. ולפי זה "מלחם אביה

8. כתב רש"י: והאי "לחם" כל מאכל משמע, כדכתיב: בלשצאר מלכא עבד לחם רב, להכי איצטריך מיעוט.

9. ריטב"א. והקרן אורה ביאר: היות שבענין אכילת תרומה של בת כהן שניסת לזר, ומת —

למה צריך הכתוב ללמדנו שיקומו נדריה? וכי מי יכול להפר לה?

והלא היא מוצאה מכלל הפרתו של אב, מאחר שנישאת, ואף אם נתאלמנה או התגרשה מהבעל.

וכמו כן היא מוצאה גם מכלל הפרתו של בעל, כיון שהתגרשה ממנו.

ואם כן, מי יפר לה?

ולמה היה הכתוב צריך לומר "כל אשר אסרה על נפשה יקום עליה"?

אלא, לעולם, אין הכתוב בא ללמדנו על נדרי אשה שנישאת ויצאה לגמרי מרשותו של אב. לפי שהיא ודאי אינה שבה לרשות האב אף לאחר שנתאלמנה או התגרשה.

אלא, הכתוב מדבר בנערה אשר נתאלמנה או התגרשה קודם נישואיה הגמורים, וכגון –

שנינו במשנה בכתובות מח א: לעולם הנערה [או הקטנה] היא ברשות האב עד שתכנס לרשות הבעל לנשואין [כלומר: שתכנס לחופה לשם נשואין שתהא מסורה לרשות הבעל].

מסר האב את בתו המאורסת לשלוחי הבעל [שבאו לקחתה כדי שיכניסנה הבעל לחופה] הרי היא כבר ברשות הבעל [והרי הוא יורשה, ומיטמא לה אם הוא כהן, ומיפר נדריה לבדו בלא האב, כמו נשואה].

הלך האב עם שלוחי הבעל, או שהלכו שלוחי האב עם שלוחי הבעל, הרי היא עדיין ברשות האב.

מסרו שלוחי האב לשלוחי הבעל – הרי היא ברשות הבעל.

ואת המקור לדין "מסירה לרשות הבעל", למדוהו שם בגמרא מן המקראות.

הרי שמסר האב את בתו המאורסת לשלוחי הבעל, שבאו לקחתה כדי להכניסה לחופה.

או שמסרו אותה שלוחי האב לשלוחי הבעל, ונכנסה לרשותו לענין הפרת נדרים.

ונתארמלה או נתגרשה בדרך אל הבעל, ולא הכניסה לחופה.⁽¹⁰⁾

האיך אני קורא בה עתה, לאחר שנתאלמנה, לענין הפרת נדרים?

האם אני קורא בה "בית אביה" של נערה זו, שעדיין היא נחשבת כמצויה בבית אביה, הואיל ועדיין לא יצאה לגמרי מרשותו, ויפר עכשיו האב את נדריה.

או שאני כבר קורא בה "בית בעלה" נערה של זו.

והרי היא כשאר אלמנה מן הנישואין, שאין האב מיפר את נדריה?

10. כתבו התוספות: היכא דנתאלמנה או נתגרשה הוא דאיצטריך קרא שאין האב יכול להפר, דהוה אמינא שתועיל כאן חזרה הואיל ולא היתה כאן יציאה גמורה. אבל כל זמן שלא

תאכל" אינו בא למעט "מלחם" ולא כל לחם, אלא משמעותו היא שהנערה שבה אל בית אביה כנעוריה רק לענין זה שמלחם אביה תאכל, ולא לענין הפרת נדרים.

אלא, לכך בא המקרא הזה, כדי לומר לך: **כיון שיצאה שעה אחת מרשות האב**, ואפילו לא היתה זו יציאה גמורה, אלא רק נמסרה ל ידי האב לידי שלוחי בעלה — **שוב אינו יכול האב להפר**.

ומוכח מדברי רבי ישמעאל, שבפרשת נדרים עצמה כבר נלמד מהפסוק שהנערה הנשואה אינה חוזרת להפרת נדרים אל אביה, ואם כן, אין אנו צריכים עוד לפסוק מיוחד ללמדנו שאין הבת חוזרת לענין הפרת נדרים לבית אביה.

ולכן, הפסוק "מלחם אביה תאכל" הוא מיותר, ובא לומר "מלחם", ולא כל לחם, ללמד שאין הבת חוזרת לחזה ושוק.⁽¹¹⁾

הלימוד השלישי:

רב ספרא אמר, כך הוא הטעם שאין הבת חוזרת לבית אביה, אחר שניסת ומת בעלה, לאכילת חזה ושוק:

כיון שאמר הכתוב "ושבה אל בית אביה כנעוריה, **מלחם אביה תאכל**", הרי למדת: אל הלחם לבד היא חוזרת [והיינו, תרומת דגן], **ולא אל הבשר של חזה ושוק**.

הלימוד הרביעי:

רב פפא אמר: יש ללמוד שאינה חוזרת לאכילת חזה ושוק מדברי הכתוב "**מלחם אביה תאכל**" —

שמשמעותו היא: רק את לחם הקנוי לאביה, תרומה, תאכל —

פרט לחזה ושוק, שאינו קנוי לאביה, אלא — **משלחן גבורה קא זכו בו הכהנים**.

שהתרומה קנויה לכהנים להיות ממונם ממש, שאינה שיירי שלחן המלך. אבל שיירי קדשים, הרי הם כ"משאת מאת פני אלהים", שהן שיירי שולחנו, ואינם ממונם של הכהנים.⁽¹²⁾

הלימוד החמישי:

ורבא אמר: מכאן יש ללמוד שאינה חוזרת לאכילת חזה ושוק, לפי שנאמר "ואת חזה התנופה ואת שוק התרומה — תאכלו אתה ובניך ובנותיך, אתך".

מלמד הכתוב "אתך", שאין הבנות אוכלות אלא בזמן שהן אתך [עם האב הכהן], ולא כשיצאו מאתך, כנשואיהן לבעליהן.

אמר רב אדא בר אהבה: תנא בברייתא:

כשהיא — בת כהן הנישאת לישראל — חוזרת לבית אביה לאכול בתרומתו, הרי היא חוזרת רק לתרומה, ואינה חוזרת לאכול בחזה ושוק שהיתה אוכלת כשהיתה בבית אביה.

אבל אם היתה בת ישראל שיש לה בן מכהן, ואכלה מכח בנה הכהן בתרומה ובחזה ובשוק, ונפסלה אחר כך מאכילת תרומה

11. דברי רבא ורבי ישמעאל נתבארו על פי התוספות.

12. רש"י. והמאירי כתב: התרומה ממון כהן היא עד שיכול לקדש בה את האשה, והוא

נתארמלה פשיטא דאין יכול להפר, מכיון שמסר האב לשלוחי הבעל, ראה שם.

ואולם מדברי רש"י בכתובות מט א ד"ה אלא הרי שמסר, נראה שהוא מפרש באופן אחר.

וחזה ושוק על ידי נישואיה לזר, ומת בעלה הזר, והיא חוזרת **בשביל בנה** מן הכהן, הרי היא חוזרת לתרומה ואף לחזה ושוק.

כי כל חמשת המיעוטים שאינה חוזרת, נאמרו רק בבת כהן שחוזרת בלי ולד מישראל, אך לא באוכלת מחמת בנה הכהן.

אזל [הלך] **רב מרדכי, אמרה להך שמעתא** דרב אדא בר אהבה, **קמיה** [לפני] **דרב אשי**.

אמר, הקשה לו רב אשי: והרי **מחיבא קא מתרביא**? מהיכן אנו מרבים את בת ישראל האוכלת מכח בנה הכהן, לומר שהיא חוזרת לאכול בתרומה ובחזה ושוק לאחר נישואיה לזר? —

הרי מרבים אנו זאת מיתור המילה "ובת" בפסוק "ובת כהן כי תהיה אלמנה וגרושה ושבה אל בית אביה". שפסוק זה בא לרבות את בת ישראל האוכלת מכח בנה הכהן, שיהיה דינה כבת כהן החוזרת לבית אביה, כשאינן לה זרע מישראל, כמבואר לעיל בתחילת הסוגיא!

ופסוק זה עצמו, הרי הוא המקור לחזרת בת כהן לאכול בתרומת בית אביה.

וכיון שדין החזרה לאכילה בתרומה של בת ישראל האוכלת בשביל בנה הכהן, נתרבה מאותו הכתוב המלמד על חזרה של בת כהן לבית אביה —

מי עדיפא לה בת ישראל האוכלת בשביל בנה, **מינה**, מבת כהן החוזרת לבית אביה?!?

כיצד זה יתכן, שתהא בת ישראל האוכלת מכח בנה הכהן, חוזרת לאכול אפילו בחזה ובשוק. ואילו בת כהן החוזרת לבית אביה — אינה חוזרת לחזה ושוק!?

ומשנינן: **התם** — בבת כהן, האוכלת משום אביה, וחוזרת אליו — **כתיבי מיעוטי**, המלמדים שלא תשוב לחזה ושוק.

אבל **הכא** — בבת ישראל האוכלת בשביל בנה הכהן — **לא כתיבי מיעוטי**.

שהרי כל חמשת המיעוטים שנאמרו לעיל, שלא תאכל בת כהן החוזרת לבית אביה בחזה ושוק — נאמרו לגבי בת כהן האוכלת משום אביה, ולא נאמרו לגבי בת ישראל האוכלת מכח בנה הכהן.

שנינו במשנה: **בת כהן שניסת לישראל:**

דין יבום נוהג רק כאשר מת הבעל בלי בנים, אבל אם היו לו בנים, אין אשתו זקוקה ליבום.

ואם נישאת אשה לבעל אחד והיה לה ממנו בנים, ונישאת אחר כך לבעל אחר ולא היו לה בנים ממנו, אין בניה מן הראשון פוטרים אותה מיבום.

ולהלן, קוראת הברייתא, לענין זה: לא עשה בה הכתוב ולד מן הראשון — כולד מן השני.

ואם היו לבעלה בנים בשעת מיתו, ונפטרה מן היבום, ואחר כך מתו הבנים, אין היא שבה להיות זקוקה ליבום.

משולחן גבוה. ואינו מקדש בהם את האשה כמו שביארנו במקומו [קידושין נב ב].

שקראוהו כאן "לחם הקנוי לאביה". אבל חזה ושוק, ושאר מיני קדשים, אינו זוכה בו אלא

וקוראת הברייתא, לענין זה: עשה בה הכתוב בנים מתים כבנים חיים.

דהיינו, שלגבי הפטור מיבום – אם היו לו בנים בשעת מותו, ופטרו את אשתו מהיבום, ולאחר מכן מתו בניו, נחשב הדבר כאילו הבנים שלו עדיין חיים, ואין אשתו נופלת ליבום עוד.

כתיב בענין אכילת תרומה של בת כהן הנישאת לישראל, ומת בעלה או גירשה: "ובת כהן כי תהיה אלמנה וגרושה, וזרע אין לה, ושבה אל בית אביה כנעריה, מלחם אביה תאכל".

תנו רבנן: דרשו חכמים את המקרא הזה, כך –

"ושבה אל בית אביה" – פרט לבת כהן שנישאה לישראל, ומת בעלה, והרי היא עתה שומרת יבם לאחי בעלה, הישראל.

שהיות והיא אגודה בו, היא אינה יכולה לשוב לבית אביה, ולכן היא אינה אוכלת בתרומה.

"כנעוריה" – כשהיא ריקנית כמו בזמן נעוריה –

פרט לבת כהן שהיא מעוברת מישראל, שאינה אוכלת בתרומה, היות ואינה ריקנית כימי נעוריה, אלא היא מלאה בעובר ישראלי.

הגמרא מניחה בסוגיא דלהלן שתי הנחות יסוד.

הנחה אחת – אשה שיש לה בן מבעלה, ומת הבעל, ממשיך הבן את שמו של בעלה

המת עליה [כגון שתקרא "אשת כהן"] עד שתנשא לבעל אחר, שאז שמו של השני עליה, ולא שמו של הראשון, ואפילו ימות השני ישאר עליה רק שמו של השני, ולא של הראשון.

הנחה שניה – אשה שיש לה בן מבעל ראשון, ונישאת לבעל שני, ומת בעלה השני ללא בנים, היה מקום לומר שהבן שיש לה מבעלה הראשון נחשב עתה כממשיך את שמו של הבעל השני עליה, ולא נחשב שנמחה שמו של בעלה השני מישראל, לפי שהיא נשארה אלמנה ממנו עם בן [אם כי אין זה בנו של הבעל השני].

והנחה זו מתבססת על ההנחה הראשונה, שרק שמו של בעלה השני עליה, ולא שמו של בעלה הראשון, ולכן היה מקום לומר שלא נמחה שמו של בעלה השני, לפי ששמה הוא "אלמנתו של השני" בלבד, ולא למנה זו יש בן!

אלא באה התורה, ושללה הנחה זאת.

שמא תאמר: למה לי קרא לפסול את בת כהן המעוברת בולד ישראלי, ולומר שאינה אוכלת בתרומה?

והלא דין הוא, הרי מלימוד של קל וחומר מדין יבום, יכולים אנו ללמוד דין זה שהעובר מישראל מונע אותה לשוב אל בית אביה, ואין צורך בדרשה מהכתוב ללמוד דין זה –

שהרי אם נישאה אשה לבעל ראשון והולידה לו בן, ומת בעלה הראשון, ונישאה לבעל שני, ומהבעל השני לא היו לה בנים – הרי היא זקוקה ליבום.

ובכל זאת, עשה בו הכתוב את העובר – כילוד.⁽¹³⁾

שהרי יבמה שהיתה מעוברת מבעלה בשעת מיתתו – אינה מתייבמת כל זמן שהיא מעוברת, לפי שנחשב היותו של העובר במעיה, כאילו יש לבעלה המת בן.⁽¹⁴⁾

ואם כן, קל וחומר שיפסול העובר הישראלי את בת כהן בתרומה –

כי תרומה, שהיא מקום שעשה בו הכתוב את הולד מן הבעל הראשון, כאילו הוא וולד מן הבעל השני, שמת בלי בנים – לפוסלה מן התרומה.

שהרי אם תנשא בת כהן לישראל, ויהיה לה ממנו בן, הרי הוא פוסל אותה מאכילת תרומה, משום שהוא מחשיב אותה כאילו היא ממשיכה להיות נשואה לאביו, הישראל.

ואם אחר כך היא נישאת לישראל שני, היה מקום לומר שהיות ועתה היא נשואה לאדם

ואין אנו אומרים, כיון שאשה זאת נישאת לבעל שני, ויש לה בן [מהבעל הראשון], ומת הבעל השני והניח אחריו עתה אשה עם בן, שייחשב הדבר כאילו הניח אשה עם בן שלו, ואין היא זקוקה ליבום.

אלא, צריך שישאר ממנו עצמו בן, ואם לא – זקוקה האשה להתייבם.

ומעתה, יש לנו לדרוש קל וחומר מיבום לתרומה –

ומה ביבום, שהוא מקום שלא עשה בו הכתוב את הולד שיש לאשה מן בעלה הראשון, שייחשב כמו שהוא וולד מן בעלה השני – לפוטרה בכך מן היבום.

שהרי אינה נפטרת מהיבום, אלא אם היה בן לבעל השני. אך הבן שיש לה מבעלה הראשון, אינו מועיל לפטור אותה מן היבום, כשמת בעלה השני, למרות שהוא הניח אחריו אשה שיש לה וולד.

ועיין היטב בלשון רש"י שדורש דרשה מהפסוק "ובין אין לו" – עיין עליו בכל עניניו. ודרשה זו אינה דרשת הגמרא, אלא לעיל בתחילת פרק החולץ דרש ממנה ריש לקיש שאין ביאת מעוברת או חליצתה מועילה אפילו אם לבסוף הפילה, כיון שמעוברת היא בכלל "עיין עליו".

ואילו הירושלמי [וכן מבואר בתוס' לעיל, לה ב ד"ה והא] למד שהעובר פוטר מן היבום מהפסוק "ולא ימחה שמו בישראל" – יצא זה, שאין שמו מחוי!

וגדולי דורנו דנו באשה שהתעברה מזרע בעלה לאחר מותו, בהפריה מלאכותית, אם היא פטורה בכך מן היבום.

13. ונלמד דין זה מהכתוב "ובן אין לו" – עיין עליו בכל ענינים. לשון רש"י.

14. תמה רבי עקיבא איגר, הרי לעיל, בתחילת פרק החולץ, מבואר שאין העובר פוטר אותה מן היבום עד שהוא יוצא לאויר העולם.

ותירצו האחרונים, שאין הולד פוטר עד שיצא לאויר העולם, הוא כל עוד היותו עובר. אבל משנולד, נחשב הדבר כאילו הוא פוטר משעה שנפלה ליבום.

ועוד ביארו האחרונים, שאין העובר פוטר עד שיצא לאויר העולם, הוא איטור להנשא לשוק עד שיבורר הדבר שהעובר הוא בן קיימא, כי אם הוא נפל אין הוא בכלל עובר הפוטר, אבל הפטור מיבום היא כבר בהיותו עובר.

אחר, אין היא נחשבת עוד כמי שנמצאת בביתו של בעלה הראשון [וכאמור בהקדמה לעיל, שהניחה הגמרא, שיש כח בנישואין לבעל השני לבטל לגמרי את שיוכה לבעל הראשון]!

ובכל זאת, אם ימות בעלה הישראלי השני ללא בנים – אין אומרים, כיון שהיא עתה אלמנתו של בעלה השני, ומנשואיה השניים אין לה ולד, הרי היא חוזרת מנשואי הבעל השני אל בית אביה לאכול בתרומה.

אלא, מתחשבים אנו בבנה הישראלי שיש לה מבעלה הראשון, כאילו יש לה ולד מהבעל השני [כאמור בהקדמה, בביאור ההנחה השניה של הגמרא], ואין אני קורא בה "כי תהיה לאיש זר, וזרע אין לה, ושבה אל בית אביה" –

אם כן, אינו דין שאם יש בה עובר ישראלי מבעלה הראשון הישראלי, שנעשה את העובר שיש בגופה מישראל – כאילו יש לה בן ישראל ילוד, המונע אותה מאכילת תרומה!?

וכיון שיש אפשרות ללמוד את דין העובר שהוא כילוד בקל וחומר מיבום, מדוע הוצרכנו ללמוד אותו בדרשה מהפסוק!?

ומשנינן: לא! אין אפשרות ללמוד את דין העובר בתרומה מיבום, כי יש פירכא לקל וחומר זה. ולכן צריך הכתוב בתרומה ללמדנו, שהעובר דינו כילוד לפוסלה מן התרומה.

כי יש לדחות את הקל וחומר, כך:

מה לי, כיצד יכול אני לדמות דין עובר בתרומה לדין עובר ביבום?

כי זה שעשה הכתוב את העובר כילוד לענין יבום, סיבת הדבר היא –

שהרי עשה בו הכתוב ביבום, אפילו בנים מתים, שמתו לאחר נפילה לייבום – כאילו הם בנים אשר עדיין חיים המה.

שהרי אינה חוזרת היבמה להיזדקק ליבם לאחר מיתתם של בניו. (15)

אבל, האם נעשה עובר כילוד לענין תרומה, שלא עשה בה הכתוב בנים מתים כבנים חיים!

שהרי רק בנים חיים שיש לה מן הישראל הראשון פוסלים אותה, אך אם מתו הבנים, אין דינם כחיים, אלא היא חוזרת אל בית אביה לאכול בתרומה. (16)

ומאחר שאין אנו יכולים ללמוד שהעובר פוסל מקל וחומר, לכן –

תלמוד לומר: "כנעוריה" – פרט למעוברת.

ומוסיפה ומבארת הגמרא:

ואיצטריך למיכתב "כנעוריה", למעוטי בת

שם וברש"י.

16. לקמן בעמוד ב נלמד דין זה מהפסוק.

15. לקמן בעמוד ב מביאה הגמרא מקור לדין זה מ"דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום", ראה

כהן שהיא מעוברת מישראל, שהיא נפסלת מן התרומה.

ואיצטריך גם למיכתב "ובת כהן כי תהיה אלמנה וגרושה, וזרע אין לה, ושבה אל בית אביה" — למעוטי ולד מישראל, שהולד פוסלה. (17)

היות דאי כתב רחמנא "זרע אין לה" בלבד — הייתי אומר שהוא פוסלה, היות דמעיקרא, לפני שנישאה בת כהן לישראל, היא היתה חד גופא [גוף אחד].

ואילו השתא, משילדה, הרי היא תרי גופי [שני גופים]. ולפיכך היא נפסלת.

אבל מעוברת, דאף מעיקרא היתה חד גופא, והשתא כשהיא מעוברת היא גם כן חד גופא —

אימא תיכול. הייתי אומר שתאכל בתרומה ולא תיפסל.

לכן צריכא לומר "כנעוריה", על אף שכתוב "זרע אין לה".

ואי כתב רחמנא רק "כנעוריה" למעוטי מעוברת, הייתי אומר:

דוקא זו אינה אוכלת, כיון דמעיקרא היתה האשה גופא פריקא, גוף ריקן, (1) והשתא משנתעברה, נעשית האשה גופא מליא, גוף מלא, ולכן היא נפסלת.

אבל אם זרע אין לה — הייתי אומר שזרע אינו פוסל אותה, משום דמעיקרא, היתה גופא של האשה פריקא, ריק, ואף השתא,

כשילדה, גופא של האשה הוא עתה — פריקא, ריק.

ולכן, אימא, הייתי אומר שלא יפסול הזרע את אמו.

לפיכך צריכא לומר גם "זרע אין לה", יחד עם "כנעוריה".

לעיל בגמרא בעמוד א נתבארו שני חילוקים בין הפטור מיבום על ידי בן, לבין הפסול בתרומה על ידי בן מישראל:

א. האם בנים מתים הם כבנים חיים.

ביבום — בנים מתים הם כבנים חיים, לפוטרה מן הייבום.

ואילו בתרומה — אין הזרע מישראל פוסל אלא כשהוא חי.

ב. האם הולד מן הבעל הראשון הוא כולד מהבעל השני.

ביבום — אין הולד מן הראשון כולד מן השני, שאינה נפטרת מיבום אלא כשיש לה בן מהשני.

ואילו בתרומה — הזרע פוסל, בין שהיה הזרע מנישואיה הראשונים לישראל, ובין שהיה מנישואיה האחרונים לישראל.

ומביאה הגמרא עתה כמה שאלות, ששאל רב יהודה מדאסקרתא את רבא על שני החילוקים הללו, ואף ענה את התשובות לשאלות אלו.

1. ריק, כמו אילן סרק שאינו טעון פירות. רש"י.

17. על פי גירסת הב"ח.